

Ukininkas

LIETUVOS UKNINKŲ LAIKRAŠTIS.

Prekė laikraščio:
Prusuose ir i Austriją 21/2 auks.
i Ameriką ir i kitas svetimas
žemes 4 auks.
i Rusiją (kuvertuose) 5 rubl.

IŠEINA KAS MĖNESIS VIENĄ KARTĄ.

Prekė apgarsinimų:
Už eilutę smulkas
rašto arba už jos vietą per
pusę puslapio 60 feningių.

Lietuviai, skaitykite ir platinkite „Ukininką“!

Fabrikinė pramonė Suvalkų gub.

Kad numanyti, kokia yra fabrikinė pramonė lietuviškuose pavietuose Suvalkų gub., prisižiūrėkime vienam iš pavietų. Paveikslui išsirišinsime Vilkaviškio pavietą. Fabrikinė pramonė tam pavieta 1897 m. buvo tokia:

I. Fabrikai, ką perdirba gyvulių produktus.		kiek fa- brik	už kiek išdirbta rubl.	kiek darbi- ninkų
Odai išdirbti		2	40000	10
sviestui mušti		10	3275	9
mului daryti		1	600	3
šeriams valyti		8	199000	304
kaulams malti		1	13900	3
milui velti		2	600	2
suriams raugti		—	—	—
žvakėms daryti		—	—	—
klijams daryti		—	—	—
II. Fabrikai, ką perdirba augalų prod.				
Degtinei varyt		5	92540	25
tabakui išdirbti		1	35000	10
alieiui mušti		?	?	?
javams malti {	su ugnia	2	76000	6
	su vėju	37	35000	41
	su vandeniu	3	7590	4
lentoms pjauti		1	10000	7
rugpyvei, alui, lakierams, arakui daryti		—	—	—
negeliamis daryti, skrybėlėms pinti		—	—	—
III. Fabrikai, ką perdirba žemės prod.				
Mašinoms lieti		1	19300	30
—		1	?	?
plytoms daryti		13	141090	87
selcerskui vandenini daryti		4	2800	11
IV. Maišyta išdirbystė.				
Verpalams ir audeklams daryti		4	850	4
iš viso		96	681545	556

Iš to matyt, kad per 1897 m. daugiausiai (už 141 090 rubl.) buvo padaryta plytų. Antrą vietą pagal didumą išdirbystės užima valimas šerių (už 199 000 rub.), trečią vietą — javų malimas (už 92.540 rub.), paskui varymas degtinės, išdirbimas odos, tabako, liejimas mašinų ir t. t. Kalbėdami apie didumą išdirbystės, turime pasergėti, kad darymas plytų 1897 m. buvo pasididinęs dėl didelio reikalavimo plytų prie statomų tam laike Vilkaviškio kazerinių. Dėlto po teisybei pagal didumą išdirbystės, turi užimti pirmutinę vietą valimas šerių. Pagal skaitlių darbininkų pirmutinę vietą užima teipgi valimas šerių, nės ant kiekvieno fabriko vidutiniškai išpuola po 38 darbininkus, antrą vietą užima liejimas mašinų (30 darb.), trečią vietą — išdirbimas tabako (10 d.) paskui — pjovimas lentų (7 d.), darymas plytų, varymas degtinės (5 d.) išdirbimas odos (5 d.) Prie kitų užsiėmimų yra tik po 1—3 darbininkus. Mašinos vartojamos yra tik prie išdirbimo geležinių daiktų (liejimas mašinų), prie malimo kaulų, pjovimo lentų, malimo javų ir darymo selcersko vandens. Atsiradus dideliu reikavimui plytų buvo vartojamos mašinos teipgi prie darymo plytų. Prie kitų užsiėmimų yra tik varstotai ir tam tikri prietaisai. Iš to matyt, kad pramonė Vilkaviškio pavieto yra smulkė ir tankiausiai apseina be mašinų ir brangių užvedimų. Kad ir fabrikinė pramonė yra arti susirišus su ukia, kad ir užsiėmimas ta pramone nereikauja įsitaisymo brangių mašinų, tai ne žiurint ant to ta pramonė yra veik suvis lietuvių apleista. Lietuviai užsiema tik mušimu aliejaus ir malimu javų. Visos kitos pramonės šakos prigul arba prie žydų arba prie dvarponių. Valimu šerių ir išdirbimu tabako užsiema vieni tik žydai. Tokia tai yra fabrikinė pramonė Vilkaviškio paviete. Kituose pavietuose yra tokia jau pramonė. Visoj Suvalkų gub., 1894 m. buvo 1788 darbininkai, kur dirbo

9056

Tinginy.

Vėjas liudnai kaukė, sukdamas vilnis sniego. Temti pradėjo. Lauke niekas jau nesisukinėjo iš dvariškių: kučios laukė, šiltoje triboje susėdė. Jokubas tiktai ant skiedryno pas palivarką kirtio malkas; nesižvalgė, kapojo vienodai, neliudamas, bet nė nesisukindamas, kaip mašina. Saulė nusileido. Tuomet tik žmogus pasiraivė ir į dangų pažiūrėjo: „gana, gana“, pats sau tarė; kirvi užsidėjo ant peties ir į triobą iėjo.

Priemenioje ant vaškaro kažki-kas smarkiai virė ir putojo katile. Jis priėjo ir prie ugnies, sušalusias savo rankas ištiesęs šildė; valandą šildėsi paskui apsižvalgė, kaladą prie ugnavietės prisitraukė ir atsisėdo. Sėdėjo ir dūmojo; tur buti nelinksmos mintys jį slogino, nės sunkus dusavimas keletą kartų jo krutinę sukėlė. Niekas ant jo ne žiūrėjo; dvaro mergos trusėsi prie darbo, nės ponams taisė kučią. Pro durys praveratas girdėjo Jokubas trenksmą, kapojimą ir grudinimą ir matė pro šalį lakstančias mergas; visos skubino ne ant juoko. Girdėjo kaip gospadinė už kažki-ką mergas keikė, ant galo kaip ponia barė tarnaitę.

Jokubą erzino kvapai visokių valgių, nės buvo išalkęs, per dieną nevalgė daugiau nieko, kaip tik duonos šmotelį, į druską pasisudęs, ir vandeniui užgerė; o jug be darbo ne stovėjo.

— Dėlko teip Dievas davė, kad mums vargdieniams reikia dirbti teip sunkiai, o ėsti nėra ko? — mąstė Jokubas — o dėlko ponai ir skaniai pavalgo ir linksmai gyvena, nieko ne dirbdami?

— Na, dėde! ar jau nakvoti čionai žadi? Toks brangus vakaras, bent kučią pavalgyt eiki namo! — tarė juokaudama Elzė, katilėlį aušinti priėjusi. Ugnį pakurstė ir vėl katilėlį maišė. — Jau turbūt ši vakarą nebišvirs! — išgriebė samtį žirnių, župsniais pylė į burną ir per dantis putė. — A, bjaurybės karšti!... Samtį su žirniais padavė Jokubui:

— Te, dėde, rasit nori! — tarė.

— Dėkui, Elzele! Kur ne norėsi gero daikto. — Susipylė žirnius į skverną ir valgė.

— Elze! Elze! Ar velns apsėdo! — pradariusi durys sušuko gospadinė: — dabar tai laikas tau rokuotis! bėgki vandens įneši!

Elzė viedrą pagriebusi išbėgo, o pro atdaras duris įpuolė smarkus vėjas ir tukstančius kibirkščių išmetė iš-po katilo į augštą.

— O je! — sušuko Jokubas ir pažiūrėjo į augštą, kur kibirkštys nulėkė, bet jos tuojau atsidurė į lašinių paltis, kurių buvo prikabinatas pilnas kaminas, ir čia-pat užgeso. Jokubas valandėlę žiūrėjo į mėsą ir kažki-kia mintis jam į galvą pašoko, nės kirvi savo paėmęs pro durys išėjo.

Ėjo greitai, iki ne atsirado savo triboj. Ant stalelio pas langą žibėjo mažytėlė blekine lempelė, rukdama ir smirdėdama ir tik silpnai apšviesdama menkus padargus. Tik spėjo Jokubas į triobą įeiti, tuojau maži vaikai kelius jam apkabino. Džiaugdamiesi šaukė:

— Tėtė, tėtė, tėtė!

Jis vaikus paglosti ir nusivilko sermėgą. Kerčioj ant lovos pasikėlė dejuodama moteriškė.

— Na, motinėle, ką beveiki?

— Ką pasakysi: nieko neskauda, bet visa negaliu; kojos linksta, kad einu.

Jis atsisėdo ant lovos krašto ir galvą ant rankos parėmė:

— Kad valgyt turėtum, tai greičiau pragalėtum...

— Kiek yra užteks: jug vogti neisi!

Jis nieko ne atsakė, tik per ašaras į lempos šviesą žiūrėjo. Vyro rupestis atsimušė širdįj moteriškė:

— Nesirupink, tėvai! Jug niekas vynuogių nevalgo.

— Oi, kaip valgo! Ar žinai, motin, kad man atiduotų tą tiktai, ką mano akise šiandien kiaulėms sukratė: butumim visi lig soties pavalgę.

Valandą tylėjo abudu, tik vaikai juokavo, apie lopus tėvo sermėgos trusdamiesi.

— Žiūrėki, žiūrėki! ką aš radau!

Tarp lopo siulių, kažki-kaip užsiturėjo vienas žirnis įkliuvęs. Vaikai jau dėl žirnio peštis stojo, bet gudresnis Jonukas skubiai žirni į burną įmetęs prarijo. Didėsnieji, kuriems žirnis neteko, kaip paželę kriokti pradėjo.

— Tėveli! žiūrėki! Tas bjaurybė vienas žirni prarijo! — Jonukas juokdamasis šokinėjo po vidų ant vienos kojos.

* * *

Moteriškė prisiglaudė prie vyro rankos:

— Tėveli, balandėli, kaip man širdis gelia!

— Ir mano nesilinksmina motinėle... Ir tokios piktos mintys manę ima.

Ant vyro rankos nukrito ašaros; ar anos teip karštos buvo, ar jam tik teip pasirodė? Ranką savo nuo moteriškos burnos greitai patraukė, nuo lovos atsikėlė.

— Kaip bus teip bus! tarė.

— Ką kalbi, tėvai?

— Nieko...

— Tėveli! duok vaikams vakarykščių bulvių; keletas dar liko, antai pas pečių.

Jis bulves paėmęs, vaikams ant stalelio papylė, bet pats ne valgė: širdį jo kažki-kas baisiai graužė. Stovėjo valandėlę ir į vaikus žiūrėjo, kaip jie tas bulves naginėjo.

— Tėte, — paklausė Juozuks, į langą veizėdamas: bene dega?

— Kur?

— O tenai... ana!...

— Eik tu! tai dvaro langai. Ši vakarą eglelę tenai puošia.

— Eglelę?!..

— Ti-gi.

— Aš lėksiu pažiūrėt'!...

— Šalta, vaikeli.

— Leisk, tetuzėli!..

— Eik, tik apsidaryki gerai.

Juozuks į klumpeles įsinėręs, sugrobė seną tėvo kepurę ir pro durys išbėgo; bėgo greitai ant dvaro pusės, į šviesą išveizėjęs, bėgo kartais klupdamas. Ant galo atsistojo kieme pas dvaro langus, kur jau buvo susirinkęs būrelis vaikų.

Aaa! ką Juozuks čionai pamatė; viduryj kambario stovėjo tokia eglė iš miško, aukso ir sidabro obuolėliais papuosta ir šviesiais paukšteliais ir visokiais daiktais, kurių nė vardo ne galėjo žinoti. Visa eglė nuo galybės mažų žvakėlių spindėjo ir kaip orarykštė mainėsi nuo sidabrinių siulų, kuriais jos žalios šakos buvo nupainiotos. Kumečių vaikai, o tarp jų musų Juozuks žiūrėjo ir ne galėjo atsidžiaugti; ne juto nė šaltio, nė vėjo, kur perėmė jo menką kūną: visas pavirto į akis.

— Nė danguj. tur buti, nėra gražiau — mislijo — jug ir ten maži vaikai džiaugiasi, aplinkiu eglę šokinėdami. Matai: ji prieinama, rasit ir mes galėtume tenai arčiau prieiti.

Pažvelgė į moteriškę, kuri stovėjo burelyj vaikų. Prisiartinęs, patraukė ją už sijono:

— Teta, ar girdi?

— Na?

— Dėlko tiems valia prie tos eglelės prieiti, o mums ne —?

— Užsimanė!

— Teta, dėlko?...

— Matai, dėlto, kad tenai ponų vaikai, durniau!

— Teta, vo kas tenai —?

— Matai, aniolėlis: žvaigždėlė ant galvos, sparnėliai aukso....

— Tur buti, jįsai tą eglelę atnešė? Kažin' dėlko-gi mums negal atnešti? Ponus, matai, ir aniolai didžiau myli! Eisiu arčiau prie lango. — Pribėgo, už langinycios nutvėręs ant briaunos pašoko ir burną prie lango priglaudęs veizėjo. Toje valandoje ponai į langą pažiūrėjusi sušuko:

— Ach! Fi! — išsigando, pamačiusi suplotą nosį ir porą šviesių akių. — Fi, prėč! — sušuko ir su ranka pamojo. Bet vaikas suprasti negalėjo, ko ta ponai nori nuo jo ir nuo lango nesitraukė; tik akys išpanginęs į poną žiūrėjo.

Ant ponios balso pašoko nuo stalo jaunas ponaitis, Meselioni, vaikų mokintojas:

— Aš juos pragįsiu! — tarė.

— Monsieur Meselioni! meldžiamas....

Meselioni šoko, ir šaudyklę nuo sienos paėmęs, pro durys išbėgo. Po valandos kambaryj davėsi girdėti šuvio balsas, ir jaunikaitis įpuolė juokdamasis:

— Kaip žvirbliai išlaskiojo!

Vaikai, išgirdę šuvi, tuojau išsklido ir musų Juozuks, bebėgdamas iš tos baimės, pusnyne pametė klumpę. Graibė-negraibės po sniegus, ir rankas atšalo. o klumpės kaip nėra, taip nėra; basas varguolis rėkdamas namo skuto. Bet širdelė baisiai jam gelė. Tai perkunijai griaujant, kažkoks žmogus galionuotas kirtu jam su žiužė prie pečius; bet baisiai pritiko ta žiužė prie jo kaulų, nės ir dabar vis skausmą jautė.

— Ką aš padariau pikto, kad manę taip skaudžiai užgavo? — mąstė. Nieko tėvams nesakė, nės muziko vaikas ne skubus yra guostis; atsigulė į lovą. Galva jam gelė ir toki šviesuliai — rodėsi jam — po triobą vaikštinėjo; paskui girdėjo kažiką dainuojant, žaidžiant, ant galo viskas susimaišė į vieną trukšmą; nieko jau nejuto, kaip tik didelį karštį. Atsikėlė, norėjo vandens atsigeriti, bet viedro ne rado; išbėgo laukan, pagavo pavarvuklį nuo stogo ir ledą čiulbti pradėjo; bet tai ne nustabdė jo troškimo; pradėjo ledą graužti ir ryti.... Po valandėlės vėl atsigulė bet jau nebatsikėlė: bobos krūpininko su medum davė, bet ir tai negelbėjo.

Jokubo namieje ne buvo. Kur jis buvo niekas ne žinojo; išėjo iš vakaro ir ne parėjo.

Pusnaktij Juozuks ėmė rėdytis, atsisėdęs ant lovos; akys jo kaip stiklas blizgėjo.

— Eisiu, — tarė eglelės pamatyti, nors ir per langą... tik tenai ponai... tenai eiti negal... Mama, mama! Ana, aniulėlis aukso sparneliais į lubas muša... mama, prašyk', kad ir man eglelę atneštų... — Baisus kosulys pertraukė vaiko svajonės; veidas pamėlynavo, sunku buvo atgriebti kvapą. Motina pas lovą dejavo ir verkė.

Auštant parėjo senis Jokubas: iš po skverno išėmęs kažiką į skurulį suraišiotą, tarė:

— Te, motin...

Ji paėmė ryšelį ir į vyrą žiurėdama paklausė:

— Tėvai, iškur tai?

— Kas tau rupi! Duoki vaikams...

Ji suprato... Stovėjo valandėlę, paskui ryšelį išspraudė į lovos galą.

— Na, o kas jam? — parodęs Juozuką, paklausė Jokubas.

— Bala žino; smaugia, smaugia, sako.

— Kas-gi tau, vaikeli! — tarė priėjęs prie lovos ir Juozuko galvelę glostydamas.

Toje valandoje išgirdo uždurų trukšmą. Durys atsidarė ir įėjo policijos valdininkas su vyrais. Priėjęs prie Jokubo, valdininkas tarė:

— Kalba, buk šionai lašiniai iš dvaro atėję?

Jokubas nubalo; nieko ne sako. Valdininkas perkratė lovą, rodo ryšeli.

— Tavo darbas?!

— Mano... — atsakė Jokubas, nės matė, kad jau nebišsisuks.

Suveržė jam rankas ir tyčia, virvę porą kartų aplink kaklą apsukę, galus surišo ir mazgus nuleido ant krutinės — kaip karalius. Nuvedė į dvarą. Jokubienė verkė, vaikai verkė, bet nieko neišverkė: tėvą nuvedė.

Jokubas norėjo perprašyti poną, su nusižeminimu meldė jį, bet ponai abudu tarė:

— Ne reikėjo tingėti, reikėjo dirbti, ne butum norėjęs vogti.

Ant rytojaus iš Jokubo kiemo išvežė Juozuką į Šarkos bažnyčią. Keliu traukė laidotuvis, ir tuo pačiu keliu varė areštantus, tarp kurių buvo Jokubas.

* * *

Perėjo puse metų. Jokubą paleido iš kalėjimo.

— Kur dabar eisiu? — tarė sau, liuosas likęs: — kur? Pati išėjo tarnauti, Juzukas mirė!... Kad galėčiau bent darbą dirbti! Kur-gi eisiu? — Tur buti, ubagaut reikės eiti....

Įsitaisė Jokubas du grebšiu ir ėjo per svieta, iki giltinė ne pertraukė jo kelionės.

Lazdinų Pelėda.

Pamokinimas, kaip nuo pagedimo apsaugoti žmones, pagedusių šunų aprietas.

—→→ Sutaissyta L. ←→→

I.

Ar galima nuo pagedimo apsaugoti žmones, pagedusių šunų aprietas?

Kožnas iš skaitytojų rasi noriai perskaitys atsakymą ant augščiaus padėto klausymo, nės kožnas yra girdėjęs apie atsitikimus, kuriuose žmogus, pagedusio šuns aprietas, ne sykį pats pagedimą igauna ir nuo tos ligos pasimiršta. Kožnas ne sykį yra girdėjęs apie baisias kančias žmogaus pagedimu sergančio, apie baimę, kuria jis visus jį apsiaučiančius perima, ir ant galo apie negalėjimą tokiame žmogui pašelpą suteikti, nės iki šioliai ant pagedimo jau pribrendusio vaistų nėra. Turbut girdėjote apie nerimastį, kuriuo žmogus, pagedusio gyvuolio ikaštas, perimtas esti, mislydams apie tai, kas su juo bus už 9 dienų, 9 sanvaicių, arba 9 mėnesių. Nuolatame apie savo gyvenimą nerimastyje jis anų rakų laukia ir laimingu jaučiasi, ligai ne pasirodžius. Kartais vienok, nelaimė, pagedimas atsiranda, ir toks žmogus, keliatą dienų pasirgęs, miršta. Visoki vaistai, kuriuos laike ligos

mėgina, ne gelbsti, nės prieš pagedimą jau pribrendusį, kaip sakėme, sunku vaistus surasti. Dėlei to didžiai svarbu bus visiems dasižinoti, juog galima nuo tos baisios ligos apsisaugoti, jeigu tikrai tuojaus po ikašdimu gydytis pradėti. Kožnas žmogus, šuns arba kokio kito gyvuolio aprietas, gal apie savo sveikatą ir gyvenimą pakajingu buti, jeigu tuojaus po ikašdimu gydytis pradės. Bet gydytis reikia kitioniškai, nės tai paprastinai po sodžius darosi. Čia nieko ne gelbės nė visokių žolių gėrymas, nė užžadėjimai: ant to yra kitas tikrai gelbstantis budas, 10 metų tam atgal, didžiai mokinto francužo. Pastero išrastas. Koks tai budas, tuojaus apsakysiu. Pirm to vienok turite mokėti nuspręsti, kokį šunį už pagedusį reikia paturėti, kad žinoti, ar butinai gydytis reikia. Nės kartais šunys, norint ir sveiki, bet iš prigimimo pikti, lygiu budu ikašti gal, o tada žinoma, nė bijotis, nė gydytis nuo pagedimo ne reikia.

II.

Iš ko pagedusių šunį pažinti galime?

Iš pradžios reik priminti, juog pagesti gal ne vien šunys — norint tas ir dažniausiai atsitinka, — bet lygiu budu ir kiti gyvuoliai, kaip tai: katės, kiaulės, galvijai, lapės, o net ir voverėlės. Keletą metų tam atgal girdėjome apie žmogų nuo pagedimo pasimirusį, kurs voverėlės, namie laikomos ir pirmiaus pagedusio šuns ikrimstos, ikaštas buvo. Įsidėmėkit tą, juog kaip ta voverėlė tapo pagedusi tikrai dėl to, juog ją pagedęs šuo ikašdo, tai lygiu budu šunys ir kiti gyvuoliai pagesti gali tikrai tada, kada pirmiaus kokio pagedusio gyvuolio aprieti buvo. Ant pagedimo gyvuolys gali apsirgti dar ir tada, jeigu ne išvirintas smagenis kito pagedusio gyvuolio suės, arba žis, gers pieną, nuo pagedusių gyvuolių paeinantį. Ant galo jeigu kalė udrota, karvė veršinga, arba kiaulė paršinga taps pagedusio gyvuolio ikašta, tai anų vaikai, norint tas gan retai atsitinka, gali teipo-gi pagedimu susirgti. Žodžiu tariant, pagedimas pats iš savęs atsirasti ne gal, bet visuomet nuo pagedusio gyvuolio paeina. Tą, ką žmonės pasakoja, buk tai šunys nuo kaitros, dantų gėlimo, arba kitų tiems panašių priežasčių pagenda — yra neteisybė. Toks pagedimo spėjimas vien iš to paeina, juog nėra pigu teip šunį prižiūrėti, idant apie kožną jo žingsnį butų galima žinoti, dėlei to labai dažnai šuo ikaštu gal buti, norint jo ponas nieko ant svieta apie tai ne žino.

Dabar pasakysime, kaip šuo, arba koks kitas pagedusis gyvuolys išsižiuri.

Gyvuolys, kito pagedusio gyvuolio ikaštas, iš pradžios visiškai sveikas yra. Tikrai keturioms

arba šešioms sanvaitėms suėjus sirgti pradeda. Teip-pat ir su žmogumi einasi. Nuo įkandimo laike keliato mėnesių, o net ir visų metų kuosveikiausiu gali būti ir tiktai potam pagėdimą įgauti. *Dažniausiai pas žmones liga po dviejų mėnesių apsirėškia,* rečiau po 4 arba 5 mėnesių, ir labai retai po metų. Teisybę sakant, kas nuo įkandimo pusę metų praleidęs yra, tas gangreit visiškai ramiai gali būti, juog jam nieko ne bus. Tą, ką žmonės apie 9 dienas, 9 sanvaites, 9 mėnesius kalba, nė jokio pamato ne turi. Ištikro po devynių dienų da nieks ne sirgo ir ne sirgs, po devynių sanvaitių susirgti gali, bet lygiai teip-pat kaip po aštuonių, arba po dešimčiai sanvaitių; čia skaitlinė devyni nė jokio svarbumo ne turi.

Šunys ir kiti gyvuliai, kaip jau pasakyta buvo, ankščiau nėg žmogus padukimu suserga, nės jau po 4-ių arba 6-ių nuo įkandimo sanvaitių.

Per visą tą laiką, t. y. nuo įkandimo iki ligos apsirėškimo, įkastas gyvuolys niekam apmaudingu būti ne gal ir, jeigu, duokime, karvė arba kiaulė taps įkasta, tai po užmušimu be baimės suvalgyta gali būti. Net ir mėsa užmušto padukusio gyvuolio niekam ne iškadys, *jeigu tiktai ją gerai išvirinę valgysime, atmesdami galvos ir nugarkaulo smegenis,* kaip labiausiai iškadingas dalis.

Keturioms, penkioms, arba šešioms sanvaitėms. duokime. nuo mūsų šuns įkandimo suėjus, užmatysime, juog šis savo budą atmaino: tampa rusčiu ir liudnu, nebnoti kasdieninio ėdesio ėsti, o vietoj to *kremta ir ryja tokius daiktus, kurių sveikas budams ne ėdavo, kaip tai: šiaudus, medžio pagalius, mėšlą, akmenėlius, purvus, plaukus, lupatas ir kitus tiems panašius daiktus;* loja balsu atsimainiusiu, nerimsta, net savo poną kanda. iš namų išbėga, ir, keliu lėkdams, kanda sutiktus žmones ir gyvuolius.

Visiems-gi yra pažįstamas budas šunų, tų tikrų žmonių prietelių ir jo turtų sargų. Gerai visi žinome, juog šuo, norint ir pikčiausiais, kokiais šunys lenciuginiai yra, niekados ant savo pono ne puola. Žinome teip-pat, juog šuo yra drąsus tiktai savo namuose, juog jeigu be savo pono svetimame kieme atsiranda, tai viso ko bijosi ir dažnai mažesniau už savę šunyčiui išsivyti duodasi. *Jeigu tada šuo, erzintu ne budams, savo ponus kanda, arba svetimų vietoj, ne savo kieme, kanda, tai be apsirėškimo jis pagėdęs yra* ir jeigu ne iš karto jį užmušti, tai norint kuogreičiausiai uždaryti reikia. Jeigu tokiaime atsitikime kas norint įkastas butų, tai tuojaus gydymui pasiduoti turi.

Šuniui abejotinam, nekurioj vietoj uždarytam, ėdesį per atsaigiai pradarytas duris, arba

per langelį reikia paduoti, ant to dabojanč, idant ant paduodančio šokti negalėtų. Jeigu šuo pagėdęs buvo, tai daugiausiai sanvaitėi suėjus jis padvės; jeigu-gi tam laikui suėjus jo pasivedimas atsimainys, t. y., jeigu gerą apetitą įgaus ir ramiai užsilaikys, tada drąsiai jį išleisti galima, nės ans ne buvo pagėdęs.

Ne visuomet vienok šuo pagėdęs užpuldinėja ir kremta, kartais padukimas pas jį tykiai apsirėškia. Tada nuliudimo ir apetito stokos ne skaitant, užpakalinių kojų paraližus užveina; šuo pradeda, kaip tai sako, kojas vilkti, išlengvo visas pasturgalis jam atsiima, iki pats be jokių umų skaudulių ne nudvesia. Vienok tokio šuns įkandimas ne mažiaus pavojingas ir nuodingas yra, o padukimas tame pavidale tuo tiktai geresnis, juog šuo juo apimtas dėlei kojų paraližo ne gali ant nieko užpulti ir kada tiktai tuos, kurie patys prie jo prisartiina. Čia da pasakyti turime, juog *šunys pagėdę labai dažnai ant ligos neatsižūrėdami ėda, o net ir geria,* klaidingu tada yra gan išsiplėtusi nuomonė, juog nės laike ligos šuo ėdė ir gerė, tai jis kita kokia liga sirgo, o ne pagėdimu.

Jeigu pagėdusis šuo kitas šunis sukrimito, arba galvijus, tada kuogreičiausiai trumpame po įkandimu laike tuos gyvuolius užmušti. Jeigu butų galima visus šunis, šunų pagėdusių įkastus, užmušti, tai daug mažiaus nelaimingų atsitikimų butų. Gaila tik, kaip jau pasakyta, juog teip sunku šunį nuo įkandimo apsaugoti arba užtėmyti, juog ans įkastas yra; nės dažnai nuo įkandimo opos yra teip mažos, juog nēr galima anų užmatyti, o vienok jos ne mažiaus pavojingos yra.

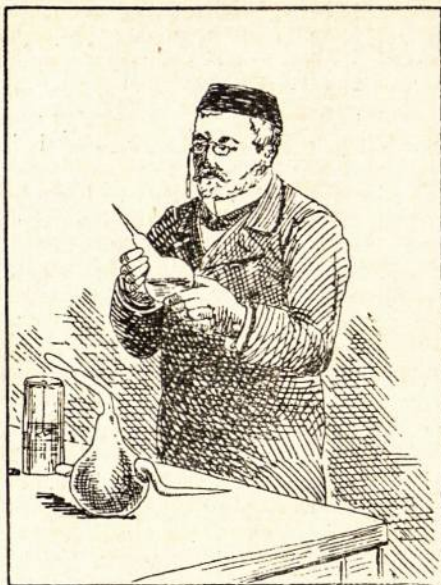
III.

Pagėdimo ėpiejimas.

Žmogus, pagėdusio gyvuolio įkastas, nuo pagėdimo gal apsiginti vien tada, jeigu atskančio budu po įkandimu įčiepytas bus.

Pirmnėg tas atsitiks, *reik žaisdele nuo įkandimo pasidariusių stropiai rystu randeniu išmzogoti,* ir tą tuojaus be jokio lukeriojimo atlikti. *kuodaugiausiai iš tos žaisdelės kraujo išspaudžiant,* idant nuodų, su seile šuns, duokime, į kuną įvestų, kuomažiausiai atliktų. Jeigu tai yra galima tai *gerai yra žaisdele išdeginti su geleži iki raudonomu įkaitinta,* bet tik tuojaus po įkandimu, jeigut norime, idant išdeginimas naudą padarytų. Net tik po 10 minučių tas atliktas jau per vėlu yra, kaip tame persitikrėsimė iš atsitikimo toliaus aprašyto.

Negeru teipo-gi yra ronos erzinimas arba kirmydinimas, nės netik kad nieko prie apgynimo nuo ligos ne pridės, bet da gal didelį skaudulį

Paster'as savo dirbtuvėje.

vietoj įkštoj iššaukti, o teipo-gi sutinimą, o kartais net ir kraujo užkrėtimą, o per tai ir smertį.

Stropiai žaisdėlę išmazgojus, arba išdeginus reikia kuogreičiausiai į koki didelį miestą — duokime į Vilnių, Varšavą — važiuoti, nės ten rasime daktarus, mokančius Pastero, ano mokiunto vyro, budu žmones nuo pagedimo gydyti. Tas gydymas ant šių pamatų atsibuna: Tikrai žinote, juog jeigu vaikui raupus ičiepytume, tai norint paskiaus raupu pavietrė ir užeis, vaikas ičiepytas arba visiškai ne sirgs, arba labai lengvius raupus turės, tada kaip kiti nečiepyti vaikai o net ir žmonės suaugę, nuo raupų mirs. Kaip raupai ičiepijasi, turbūt žinote: dėl geresnio atsiminimo jums čia tik atkartosiū. Jeigu nuo asabos raupais sergančios truputį raupų paimsime t. y. skystimo iš spuogelių, visą kuną pridengėnčių, ir su peiluku didžiai aštriu ant teluko skuros porį įkirtimų padarysime ir tą įkirstą vietą anuo skystimu patepsime, tai po porios dienų toj vietoj rauplė, raupais pripildytas, išsikels. Ta rauplė bus raupai su tuo vien skirstumu, juog tie raupai nebesti teip nuodingi, kaip žmogaus raupai — ir telukas, rauplei išgijus, pats išgyja ir raupais ne miršta. Jeigu dabar su tokiu pat mažu peiluku padarysime porą įkirtimų ant vaiko rankos, terpu pečių ir alkunės, ir patepsime skystimu, iš rauplės, pas teluką iššaukto, paimtu, tai raupų nuodai, anam skystime esantieji, kaipo silpnėsi, vaikui jau ne iškadija ir, mažučio spuogelio vietoj ičiepijimo ir lengvo karščio ne rokuojant, tas nė jokios svarbesnės ligos ne

iššauks. Toks raupų vaikui ičiepijimas vieną didelę naudą duoda: apsergi tą vaiką nuo raupų, jeigu kadanors raupų pavietrė atsitiktų. Jeigu vienok panorėtume vaikui raupus ičiepyti, skystimą tiesiai nuo sergančio žmogaus imdami, tai vaikas ištikro nuo raupų numirtų. Tokiu budu matome, juog toks nuodų per teluką pervedimas, tuos nuodus susilpnina teip, juog jie nebužmuša, o tik nuo ligos gina.

Tame pragume primisime, idant neužsimiršumėt savo vaikams raupus ičiepyti, ką kuogeriausiai laike vasaros atlikti, vaikams keletą mėnesių turint.

Tas pat ir su pagedimu yra, tiktai čionai ičiepijimas truputį kitaip atsibuna. Kaip jau priminta buvo, labiausiai pagedusio gyvuolio nuodinga dalis — yra galvos ir nugarkaulio smegenys, iš ko matome, juog seilių, kuriose nuodai tilpsta, nerukuojant dar daugiau tų nuodų smegenyse randasi. Norint tada nekuriam gyvuoliui pagedimą ičiepyti, tai čia, kaip prie raupų nuo rauplės raupus ėmėme, — čia, sakau, *smegenių truputį, ar iš galvos, ar iš nugarkaulio šuns pagedusio imame*, vandenyje ištiriname ir švirkselės — tai yra laibos adatos, prie stiklo trimytėlės, į kurią anos smegenys vandenyje ištirtos išpila, pritaistyto — pasigaudami kitam gyvuoliui ičiepijame. Raupuose dėlei tokiu perčiepijimų telukų pasigauname, pagedime-gi kralikėlių, kuriems pagedimą į smegenis išvirksčiame per skylėlę, jų galvas kiaušė padarytą. Telukas po raupų ičiepijimu rauplei sugijus sveiku atsilieka; kralikėlis-gi pagedimu ičiepytas laike penkiolikos, aštuoniolikos dienų iš pagedimo nudvesia, bet čia pagedimas esti tykus, toks, kaip pas šunis suparaližuotus aprašytas buvo. Jeigu dabar nuo tokio kralikėlio, pagedimu sirgusio ir padvėsusio, smegenų iš jo galvos dalelę paimsime ir kitam kralikėliui tuo pačiu budu ičiepytume, t. y. tiesiai į galvėlės smegenis išvirksčime, tai ir tas kralikėlis nuo pagedimo padvės, su ta vien atmaina, juog padvės ne po 15 dienų, bet po 14, iš ko matome, juog nuodai stipresni tapo, nės greičiaus užmuša, t. y. čia atvirščiai dedasi, nėg su raupų ičiepijimu. Jeigu iš to antro kralikėlio pagedimą ičiepyti trečiam, nuo trečio ketvirtam ir tt., tai nuodai teip susistiprės, juog ičiepyti kralikai jau po 9 dienų dvės. Jeigu truputį tokių nuodų žmogui ičiepytum, tai ans tikrai mirtų. Reikia tada tokius nuodus susilpninti, idant žmogui ne tik kad ne iškadytų, bet idant aną dar nuo pagedimo gintų kaip tai prie raupų ičiepijimo yra. Tokių nuodų susilpninimas šiokiu budu atsibuna. Iš pradžios atsakančių rauplelių pasigaunant kraliko nuo pagedimo padvėsusio nugarkaulį atidaro ir iš ten smegenis išima, toliaus paima tų smegenų

kąsnėlį apie du colių ilgumo ir pakabina jį ant laibo siulelio plečkelėję, vata užkimštoj. Ant plečkelės dugno truputį kremtančios sodos papila, kuri tur ypatybę savę drėgnumą ir vandenį sutraukti. Soda tada iš smegenų vandenį ištraukia, dėlei ko šie iš lengvo džiušta, o išdžiudami prakši po truputį nuodingumo ypatybę, o užlaiko vienok kitą ypatybę nuo ligos apgynimo. Žinoma, juo smegens ilgiaus džiušta, juo jų nuodingumas silpnyn eina, teip juog smegenes laike 10 dienų džiovintos ir kitam gyvuoliui ičiėpytos visisškai pagedimo nebiššaukia. Jeigu tada šmoteliuką teip džiovintų laike 10 dienų smegenų vandenyje su lūxdeyte ištrīsime ir įkūstam žmogui ičiėpysime, tai jau toks žmogus pusiautūinai nuo pagedimo apgintas tampa, kuriuo be to nekuri laiką po įkandimu praleidus susirgęs butų buvęs. Dėl da geresnio ir gangreit visiško žmogaus apgynimo toks čiėpijimas laike keliatos dienų atsikartoja, kaskart smagenų mažiaus džiovintų, tai yra labiaus nuodingų, pasigaunant. Čiėpijimai ant pilvo darosi — ir tai todėl, juog toj vietoj idurimas adata, mažiausiai skauda. Toks čiėpijimas gangreit visuomet įkūstus nuo pagedimo apgina, jeigu tik tai gan umai po įkandimu gydytis pradėjo, tai yra iki nuodai, su seilėmis įkandusio gyvuolio į roną iėjusiejie, sustiprėti ne suspėjo. Kuogeriausiai tada, jeigu kam atsitiks tokia nelaimė, juog jį pagedusis šuo įkūš, stengtis kuogreičiausiai i Vilnių, arba i Varšavą važiuoti. Kuogeriausia nauda čiėpijimai atneš, jeigu toj pačioj po įkandimu dienoj, arba 2—3-oj atliekami esti. Sanvaitei suėjus jau yra vėlu, bet ne per daug, ir čiėpijimai da gelbsti. Čiėpijimai pradėti dviems sanvaitėms nuo įkandimo suėjus, da gali pašelpą suteikti, bet ne visuomet.

I Vilnių, arba i Varšavą važiuojant su savim reik paimti užmuštą šunį, kurs įkando, kad persitikrinti, juog šuo tikrai pagedęs buvo. Jeigu ant vietos daktaras, arba veterinaras randasi, kurs ant šuns sekeiją padirbti galėtų, tai yra aną supjaustęs ištyrinėtų ir paludijimą išduotų, tada, žinoma ant paliudijimo apsisotai galima ir su savimi šuns ne vežti.

IV.

Ar kožnas pagedusio šuns įkandimas ir jo kraujū, arba seilėmis drapanų suteipimas pavojingi yra?

Kas dasiliečia pirmutinio klausymo, tai už pavojingus reikia tik tai tokius įkandimus laikyti, kada šuns dantys perdrėskė arba prakiurdė odą, teip, juog kraujas sunktis pradėjo. Jeigu ant kuno tik tai pamėlynavimai,

nuo dantų prispaudimo paeinantiejie, testiranda, o oda perdrėksta nėra, tai toks įkandimas nėra pavojingu ir nuo jo gydytis nė jo atboti ne reikia. Reikia vienok žinoti, juog ne kožnas įkūstas ligą igauna, norint ir nesigydytų. Iš šimto įkūstų žmonių miršta ne daugiaus dešimties, arba penkiolikos. Kuolabiausiai pavojingi įkandimai yra i veidą, arba i galvą ir tada su gydymu labai reikia skubintis. Daug mažiaus pavojingi yra i koją įkandimai, dar mažiaus pavojingas yra per drapanas įkandimas, nės tada seilės pirmnėg kuną atsieks, apie drapanas apsitris. Pagedusio šuns nagais įdrėskimas visisškai ne iškadija, jeigu tik tai, įdrėkstos vietos jo seilėmis ne bus suteptos. Sutempimas rankų kraujas, pagedusius gyvuolius užmušant lygiu budu nėra pavojingu, jeigu tik tai ant rankų nė jokių opų ir šviežių įdrėskimų ne buvo. Paskutiniame atsitikime lygiu budu reikia gydytis. Drapanas kraujeis, arba seilėmis pagedusio gyvuolio suteptas be jokios baimės dėvėti galima, reikia tik tai jas labai stropiai išmazgoti ir išdžiovinti; anų ne reikia nė deginti, nė užkasti.

Dabar apsakysime jums atsitikimą, apie kurį jau priminta buvo, ir kurs rodo, juog pats ronos išdeginimas, net laike 10 minūtų po įkandimu, nuo pagedimo ne gelbi.

Devyneri metai tam atgal ulyčė miesto Plonsko, kurs pavieto miestu yra Plocko gubernijoj, ėjo žydas, da jaunas, nės 25 metus teturintis. Netikėtinau už rankos griebė jį dantimis šuo, ulyčė bėgantis, delną jam perkando ir toliaus nulėkė. Žydas tuojaus pas daktarą, ant tos pačios ulyčios gyvenantį, nusiduoda. Daktaras kraują išspaudė, karštu vandeniu žaisdą išmazgoja ir užvirinta geležė išdeginio. bet iki reikalas prie išdeginimo priėjo gera 10 minūtų praslinko. Žydas, nusiraminęs, namon sugrįžo ir prie kasdieninio darbo pristojė. Tokiu budu penkios sanvaitės praslinko, žydas visisškai sveikas buvo ir ant nieko nesiskundė. Vienok po penkių sanvačių pajuto, juog ranka, i kurią šuo jį įkandęs buvo, truputį sopėti pradeda. Ant rytojaus vakare karčiamoj arielkos stiklėlį jam iszgerti pasinorėjo. Vienok arielką i burną paėmęs, pajuto, juog šios nė jokiū budu praryti ne gali. Namon sugrįžęs truputį bulvių suvalgė ir vandeniu pamėgino anas užgerti, bet ir vandenio lygiu budu praryti ne galėjo. Išlengvo įkūsta ranka kaskart labiaus sopėti pradėjo, o po dviejų dienų suparaližuota tapo, t. y. visisškai be valdžios teip, juog jis visisškai jos pajudinti ne galėjo. Podraug su tuo kvėpavimas apsunkintu tapo: kvėpavo labai tankiai, o prie kožno kvėpavimo labai tankiai, o prie kožno kvėpavimo gerklės

sugniaužimai atsirasdavo. Toki-pat sugniaužimai atsirasdavo kožną sykį jam atsigerti panorėjus; ant galo atsirasdavo vien ant stiklinės, arba sudyno su vandeniu pamatymo. Išlengvo visa kuno pusė, kame įkštoji ranka buvo pradėjo be valdžios buti ir po 4-ių dienų suparaližuota tapo. Kvėpuoti kaskart jam sunkiaus buvo, kankinantieji gerklių sugniaužimai kaskart tankiaus rastis pradėjo, ant galo ir antra kuno pusė suparaližuota tapo ir ligonis, sanvaite pasirgęs, pasimirė.

Matome tada, juog norint žaisdos išdeginimas laike kokias 10-es minutų po įkandimu padarytas buvo, vienok pašelpos ne suteikė. Jeigu ans žydas tuojaus, duokime, i Varšavą nukakęs butų buvęs, tai gal dar ir po šiai dienai sveikas butų buvęs. Kame kam reikalingas daktaras gyvena — kožna aptieka žino ir tur tą kožnam klausiančiam pasakyti. O dabar jau daieita yra, juog iš kožno šimto žmonių, pagedusių gyvulių įkštų ir sužeistų, kurie Varšavoj gydėsi, vos vienas tepasimirė.

V.

Kaip su žmogumi, pagedimu sergančiu, apsieiti turime?

Tai-gi šią knygutę baigdami sakome, kad *žmogaus, kurį jau ta nelaimė sutiko, juog pagedimu susirgo, ne reikia bijotis*, o dar labiaus jo rišti, arba blogai su juo apsieiti. Nės toks žmogus paprastinai ramiai užsilaiko ir su juo teip-pat, kaip ir su kitais ligoniais, apsieiti reikia. Jeigu girdėjote apsakinėjimus, buk tai žmonės pagedė kaip šunys loja arba kanda — tai vis niekų kalbos. Antrą atsukus ligoniui matant, juog jo kiti bijosi, jį suriš ir pasijudinti jam ne duoda, tai ne bus dyvų, kad jis ant kitų šokti, o net ir kšti pradėtų, nės kuo-gi jis prieš savo kankintojus gisis, kojas ir rankas surištas turėdams.

Sykį i Varšavą buvo atvežtas ukininkas, pagedimu sergantis, tokiam liudname padėjime, juog širdis vos ne plyšo ant to varguolio žiurint. Jis ant vežimo lentų užmestas ir ten pririštas buvo. Tie, kurie jį atvežė, bijojo prie jo prisiliesti ir ant to ne veizdint, juog galva jam i lentas daužėsi, nė viens ką norint po galvą jam padėti ne driso. Toks su ligonių pasiėlgimas netik kad nėra išmintingas, bet da ir prieš Dievą nusidedantis; pagedimu sergantieji gangreit iki mirimu nuojiega užlaiko, tada jie mato ir supranta, kaip su jais apsieina: tai kam-gi tokiam bėdžiui jo skaudulius didinti?

Jeigu tada žmonių jau pagedimu sergančių nereik bijotis, tai da labiaus *nėr ko bijotis tu, kuriuos šuo ką tik įkando*. O vienok žmonės per nežinę tankiai kitoniškai apsieina. Teip, keliatą metų tam atgal, i Varšavą buvo atvežtas,

pagedusio šuns įkastas, žmogus skyrimame perdare, o tai vis iš baimės, idant kaimynams kele apmaudos ne padarytų. Toks atsargumas visiškai nereikalingas: nės nė buvimas su įkastais, nė podraug valgymas ir gėrymas, nė prie anų dasilietimas iš tikro niekam nė kokio blogumo ne daro.

Vanduo ant žemės ir po žeme.

II.

Ne visas vanduo sniegui tirpstant ar lyjant nubega i upės. Gera jo dalis išsiskunkia i žemę.

Kam teko matyt kasant gilų griovį ar — da geriau — šulinį, tas žino, kad žemė guli sluoksniais: ant pat paviršiaus paprastai juoda žemė, paskui molis ar smėlis, da giliau sluoksnis kietos žemės; arba ant viršaus smiltis, žemiau kitokia žemė ir tt. — viso įvairumo ir nesusapakosi. I juodžemę, o ypač i smėlį vanduo lengvai išigeria ir nusileidžia per juos gilyn i žemę. Dažnai vanduo išsiskunkia i žemę labai giliai, iki neatitinka kieto sluoksnio, per kurį negal prasimušt. Tuo sluoksniu jis teka, kaip žemės paviršium, rausdamas sau taką per minkštą žemę. Jei kraštas kietojo sluoksnio išėina i kokią lomą, tai vanduo prasimuša i paviršių ir pasidaro *versmė* arba *šaltinis*. Toki šaltiniai dažnai prisieina matyt paupiuose. Praminti jie šaltiniais dėl to, kad jų vanduo vasarą šaltesnis už upių vandenį.

Yra versmės ir šilto vandens. Žinomas daiktas, kad žemės gilumose šilčiau, nekaip ant paviršiaus: juo giliau, juo šilčiau. Pačiam viduryje žemės, kaip spėja mokinti žmonės, teip karšta, kad ir akmens tenai išsileidė, skysti. Nebereikalo sako, kad pekla žemės gilumose.

Išsiskunkęs giliai i žemę, vanduo įkaista ir išėina paskui per versmes gerai šiltas, o kartais ir karštas. Šiltų versmių yra daug ant Kaukazo; kam prisiejo buti kariumenėje arti Kaukazo kalnų, galėjo matyt tokias versmes.

Didei ypatinga versmė karšto vandens yra ant salos vardu Islandija. Ta sala, gana didelė, stuko šaltoje jurėje i žiemius ir vakarus nuo vokiečių žemės. Islandijos versmė panaši i šulinį, tur i pusantro sieksnio pločio ir šešis sieksnius gilumo. Vanduo tenai verčiasi, verda, kaip kokiam katile ir kyla vis augštyr ir augštyr. Iškilus vandeniui sulgy šulinio kraštu, viduj po žeme ima dundėt, tarytum iš armotų šauda, ar griaustinis griauja. Paskui umai karštas vanduo dideliu stulpu ima kilt augštyr — iškyla per kokią penkioliktą sieksnių i augštį. Kartu su vandeniu lekia augštyr ir akmens. Po kelių minutų trukšmas aptyla, vanduo nusileidžia atgal i šulinį. Už kokių

30 valandų atsikartoja tas pats ir vėl ant kelių minutų apsisotja ir tt.

Matyt, kad per tą šulinį vanduo verčiasi iš didelės gilumos, kur jis smarkiai įkaista, pavirsta į garą. Kam nepažįstama garo galybė? Juk ne kas kitas, kaip garas vežia geležinkelio sunkiai prikrautus vagonus. Pasidavęs versmės gilumai, garas stengiasi, išeit per versmę ir, taisydamas sau kelią meta vandenį į viršų. Iki garo mažai, jis nepajiegia iškelt vandenio; dėlto ir verčiasi vanduo tik kas 30 valandų, kada prisirenka garo užtekčiai.

Isisunkęs į žemę, vanduo ypač kalnuose padaro daug negero. Vandens atmerkti kalnų šlaitai apgriuva, slėgdamos viską, ką atitinka po kalnu. 1806 metuose po smarkių lietu nuo vieno kalno (Alpų kalnuose į pietus nuo Vokietijos) nuslinko baisus molio sluoksniu su uoloms, mišku ir sodžium ir pakalnėje užslėgė da kelis sodžius. Arti tukstančio žmonių tuomet praužo.

Da seniau Šveicarijoje nugriuvo dalis kalno, stuksančio prie Zenevos ežero; išgriove pakalnėje gražų miestą ir įsivertė į ežerą. Vanduo prasiskleidė, baisios vilnys nuužė per kelias dešimtis viorštų į kitą ežero galą ir paskandino keletą sodžių. Žmonių žuvo daugybė.

Žemės drebjimai — taip-gi vandenio darbas. Isisunkęs į žemę, vanduo prasigrauzia sau takus, kuriais ir teka, kaip ant žemės paviršiaus. Vietomis po žeme pasidaro net ažerai; tie ažerai dažnai išsenka, vandeniui toliau nubėgus — pasidaro po žeme tuščias vietos. Pridengiantis tokias vietas viršutinis žemės sluoksniu kaip kada užgriuva kartu su viskuom, kas ant jo buvo, pasidaro žemės drebjimas. Toki žemės drebjimai, priguli da prie lengvesnių, nės jie esti ant nedidelių plotų. Daug smarkesni pasidaro per tai, kad gilumoje vandens atmerkti žemės sluoksniai išpursta; pusdamiesi iškelia viršutinį sluoksnį, suardo jį, išstumdo į šalį. Knygose aprašyta daug bausių žemės drebjimų. Pirm poros šimtų metų ant salos vardu Jamaiku (Amerikoj), vienoj vietoj žemė staigu pasiputė, paskui sujudo, pradėjo plyšti, per plyšius vietomis išsivertė vanduo. Daug žmonių žuvo plyšiuose, daug namų sugriuvo. 1755 m. žemės drebjimas išgriovė gražų Portugalijos miestą — Lisaboną, prie pat jūrės. Po žeme ir jūrės vilnyse žuvo tada 60 tukstančių gyventojų.

Dažnai per žemės drebjimus verčiasi per pasidariusius plyšius ne vanduo, bet skysta ištirpusi žemė, lekia augštyt daugybė garo kartu su pelenais. Atsiminę Islandijos karštąją versmę, lengvai permanysime, kad tas viskas verčiasi iš didelės gilumos, kur tur but baisi kaitra. Daugelyje vietų tokiu budu pasidaro dideli kalnai. Ant tokių kalnų ir arti jų kartas nuo karto dreba žemė, per kalnų viršunes

verčiasi pelenai ir garas, liejasi įkaitęs skystimas. Naktį, ant kalno viršunės matyt lyg gaisras. Todėl tokius kalnus ir vadina ugnikalniais. Baisus ugnikalnis, vardu Vezuvijus yra Italijoje, nepertoli nuo Rymo. Pirmam amžiuje po Kristaus gimimo nuo Vezuvijaus drebėjimo žuvo trys aplinkiniai miestai*).

Asakaitis.

† Apgynimas Kaltinėnų pilies 1290 m.

Pradžioje trylikto šimtmečio atsirado Mozurų žemėje ricieliškas zokonas kryžiojų, kurie buvo pasižadėję nuolatos kariauti su stabmeldžiais (pagonimis) lietuviais platint terpu jų katalikystę. Lietuviai mat tuomet da perdėm buvo dievačių garbintojai ir katalikų mokslo nepažinojo. Kad tie kryžiojai būtų doru keliu lietuvius į katalikystę vertę, tai tikrai jie būtų Lietuvai naudą padarę. Ale tuojaus po jų atkeliavimui į Lietuvos susidiją pasirodė, kad jiems ne lietuvių katalikystę, bet tik jų turtai ir žemės rupi. Į keletą dešimčių metų lietuvių dalis, Prusais vadinama, Kryžiojų buvo pergalėta ir kuone visa išnaikinta. Bet Prusų žemės kryžiojams buvo negana, dabar jie užsimanė Žemaitiją užgrėbti. Pristatė jie ant rubežių panemune pilių stipriomis sienomis apmurtintų, prisodino tenai savo vokiškų kareivių ir ėmė drąsiai užpuolinti ant Žemaitijos ir Lietuvos. Lietuviai gynėsi kaip įmanydami, patys užpuolindami ir siaubdami kryžiojų pilis ir žemes, arba atremdami anų užpuolimus. Ant savo rubežių lietuviai ir-gi prisistatė pilių. Sunku buvo tada lietuviams ir žemaičiams gyventi, reti metai praėdavo be karių. Iš visų pusių Lietuva buvo apsupta neprieteliais, vienok savo drąsumu, smarkumu ir karšta meile tėvynės mūsų prabočiai aplaikė savo tėviškę ir atrėmė priešius. Koksai buvo jų narsumas, galėsit suprasti iš to, kas bus tuojaus aprašyta.

23 dieną karvelio mėnesio, t. y. per pačias Jurgines, 1290 m. kryžiojų vyriausias vadas arba didis meistras, kaip jį vadindavo, Meinhard apgulė Žemaitijos pilį Kaltinėnus. ant dešinio kranto Nemuno gulinčius. Kryžiojai turėjo 500 raitų geležimis ir plienu apsišarvavusių ricierių ir 2000 ir-gi gerai ginkluotų pėkščių kareivių. Nemunu tuom tarpu atplaukė visokios mašinos sienoms griauti ir akmenims į pilį laidyti. Pačioje pilyje buvo užsadarės tiktai pilies viršininkas Surmins su 120 ginkluotų vyrų. Rodėsi jokiū budu ta saujelė, nors ir

*) Kas nori daugiau apie tokius dalykus pasiskaityt, tegul nusiperka knygutę vardu „Apie žemės vidurius“ (dvi daly); ji išėjo 1896 m. Tilžėje, kaip priedas prie „Ukininko“. Yra da ir kita lietuviška knygelė apie tai vardu „Apie Saulę, Žemę ir kitus svietus“. Gaut galit „U-ko“ redakcijoje. *Red.*

drąsų vyrų, neištengs atsiturėti prieš tokią galybę vokiečių, bet drąsumas, smarkumas ir karšta meilė tėvynės dažnai stebuklus daro. — Užpuolimas po užpuolimui ėjo, nuolatos mašinos sienas ardė, pilis buvo apipilta galybe akmenų, metamų iš tam tikrų prietaisų, drąsus pilies apgynėjai nė valandos neturėjo pailsio, vienok pilis laikėsi. Ant galo pagalios vargai, darbai, badas, perilsimas, ligos ir neprietelių ginklai sumažino tą 120 didžvyrių tik iki mažai saujalei: likosi jų vos tik 12 jų su Surminu ir tai kuone visi pažeisti ir baisiai nuilę. Jau tik retkarčiais kur-nekur pasirodydavo ant sienų žemaičiai. Jau kryžiaiškai be baimės ardė pilies sienas prisistumę prie jų savo mašinas. Ale štai prietema patėmijo ir vieni ir kiti ne pertoli nuo pilies debesį dulkių pakilusių nuo burio raitų smarkiai rėkujančių kareivių. Kryžiaiškai išgirdę tai persigando, pamislįjo, kad Didis Kunigaikštis Vytnis ateina su vaiku pilei į pagelbą. Umai visam abaze ėmė triubyti triubomis, pakilo sumišimas, visi ruožės kuonogreičiausiai persikelti ant laivų ir pasileido pavandeniu Nemunu bėgti. — Surminas su įpasistebėjimu pamatė nuo sienų, kad ta rėkaujanti raita gauja žmonių, tai kryžiuokų furažierai, kurie beplėšdami aplinkinius žemaičius prisigėrė midaus ir perdaug linksmai prisiartinio prie abazo saviškių. Bet išgirdę triubų balsą abaze ir matydami atsitraukimą saviškių nuo pilies patys ir-gi persigando, pasuko arklius ir nujojo panemune vydamiesi anuos. Prie pat vandens raitiems tose vietose negalima buvo prijoti, pertai Nemunu plaukiantieji vis bėgo nuo saviškių nepažindami jų. — Tokiu budu pabėgo iš po paimtos jau beveik pilies visas kryžiuokų vaikas. Lietuviai, žinomas daigtas, tuojaus pasiskubino vėl pripildyti Kaltinėnų pilį naujais kareiviais ir pataisyti sienas, priegtam jiems liko ir kryžiuokų mašinos.

Bet didis meistras Meinhardas piktumo paimtas da labiaus geidė sugriauti tą pilį ir jos apgynėjus išmušti. Reikia žinoti, kad kryžiaiškai pergalę lietuvius labai nožiniai pasielgdavo — išmušdavo dažniausiai visus: mažus ir didelius, vyrus ir moteriškes. Teip tikrai but padarę ir su kaltinėniečiais. Tais pačiais 1290 metais Meinhardas nusiuntė ant laivo Nemunu Ragainės Kamendorių Erneke su kitu kryžiuokų Jonu iš Vieniaus ir su 25 kareiviais apžiūrėti gerai tą lietuvių lizdą. Laivas praplaukė pro Kaltinėnus ir Surminas tuojaus suprato, ko tie kryžiai nori, ant tų pėdų sumislįjo jiems gerą pirtį įtaisyti. Nepoilgam tasai pat laivas grįžo atgal į Ragainę. Ugi vienoj vietoje nuo Nemuno kranto išgirdo kryžiaiškai moteriškę lenkiškai rėkiančią pagelbos, ji vardan visų šventų ir Dievo meldė, kad vokiečiai išgelbėtų ją iš lietuvių nagų; ji esant lenkė-katalikė ir ken-

čiant didelius vargus pas lietuvius. Kryžiuokų laivas prisiartinio prie krašto, kad paimt nelaimingą moteriškę, Bet šitoji vos tik pasiekė laivą, tuojaus pritraukė jį prie pat kranto ir ėmė, lietuviškai jau, šauktis pagelbos. Toje pačioje valandoje kaip bematant subėgo iš krumų 60 vyrų lietuvių, apėmė laivą ir visus vokiečius nužudė. Mat buvo tai ne moteriškė, bet jaunas lietuvis persirėdęs tyčia.

Ne gana to, tuojaus lietuviai susitaisė ir užpuolė ant Ragainės ir daug kryžiuokams bėdos ir baimės padarė.

Situodu atsitikimu paliko aprašęs viens kryžiuokų kunigas Dusburg, kuris apie tą laiką gyveno.

Ru.

Korespondencijos.

Kokia kalba vartojama Vilniaus vyskupystės bažnyčiose?

Šventininkų džiakonystėje yra 15 parapijų. Tikta lietuviška kalba vartojama yra šiose bažnyčiose:

1. Dangeliskiuose (10 850 gyventojų),
2. Tverėčiuje (8430 g.),
3. Palušyje (2370),
4. Labauave (4550) ir jos filijoje (2890).

Abidvi kalbos vartojamos:

1. Šventininkuose (16 090),
2. Guodiškiuose (9280),
3. Melagenuose (5600),
4. Strunaičiuose (3830),
5. Lengvėnuose (4200),
6. Kaltinėnuose (4000),
- (čia reiktų tvartoti lietuvių),
7. Kakutiškyje (4620).

Viena tik lenkiška kalba vartojama:

1. Komajuose (6990),
2. Lentupėse (7000),
3. Korbožiškiuose (3600),
4. Pavoveryje (2012).

Giedraičių džiakonystėje: Viena lietuviška kalba niekur nevartojama. Abidvi kalbos (lenkiška ir lietuviška) yra vartojamos:

1. Giedraičiuose (8540),
 2. Širvintuose (6811),
 3. Šešuoliuose (2800),
 4. Kiauklėj (2210),
 5. Gelvanuose (5011),
 6. Malėtose (6130),
 7. Inturkiuose (3960),
 8. Joniškėje (4036),
 9. Karvuose (3330),
 10. Boguslaviškiuose (3880).
- Visose šiose bažnyčiose reiktų vartoti tik viena lietuviška kalba, o vartojama ir lenkiška.
11. Dubininkuose-gi (5834) ir
 12. Vydženiškyje (5370) kalbama tikta gudiškai(?), o reiktų ir lietuviškai.

Trakų džiakonystėje: Viena lietuviška kalba teyra vartojama tik

1. Dorsuniškiuose (5520),

kitose-gi visose vartojama ir lenkiška:

2. Trakuose (10 450),
3. Senuosiuose Trakuose (7390),
4. Gegužynėj (4600),
5. Keiloviškiuose (5050),
6. Užogostyje (5600),
7. Žasliuose (10 600),
8. Žyžmariuose (11 400),
9. Kalviuose (3400),
10. Budninkuose (2500),
11. Evijoj (3580),
12. Rykantuose (1730),
13. Kazokiškėj (3180).

Negut tik Trakuose, Žasliuose ir Žyžmariuose

teišpultų laikyti lenkišką kalbą greta su lietuviška, kitose-gi užtenka vartoti vieną lietuvišką kalbą, lenkiška visai be reikalo. Kalviuose nuo buvimo kun. Ignaco Šaporos lietuviai gavo viršų: dvi nedėli dievmaldysta esti lietuviškai, o lenkiška tik trečią nedėlią.

Merečiaus džiaconystė: Abidvi kalbos yra, o reiktų tiktai lietuviškos šiose bažnyčiose: 1. Alkeninkuose (10690), 2. Dauguose (5890). 3. Puniuose (3000), 4. Alitoje (3420), 5. Pavišiuose (4500), 6. Ganusiškiniuose (6900), 7. Dausmėnuose (4300), 8. Nemunaičiuose (2810), 9. Nemanionuose (3260), 10. Birštone (1400), 11. Butrimonyse (2410), 12. Varėnoj (6044), 13. Botniejoj (5400) ir 14. Martinkaičiuose (4000). Tiktai lenkiškai yra, o reiktų ir lietuviškai: 17. Merečiuje (8450), 16. Nedžinguose (4900).

(Tėv. S.)

Tokiu budu, pagal šitą toli nepilną rodosi aprašymą, art. 300 tukstančių lietuvių Vilniaus gub. per bažnyčias verste vėrčiamo į lenkystę.

Lietuviai šelpkite Vilniaus gub. lietuvius, kad nepražutų!

Suvalkų gubernija Iš korespondencijos p. Ežio (N 10 „*Ukininke*“, 98 m.) gali skaitytojai manyti, juog tik tulas vaikas vardu Antanas paaukavo 1 rublį Lietuvos kankintiniams. Tai-gi pranešu, juog ir mūsų kuopa paaukavo 8 rublius, o kaip žinau, tai ir kiti protingesni lietuviai paaukavo po šiek-tiek. Žinoma, kad mes galėtume paaukaut ir nuošaliai surinkti daug daugiau, ale ką padarysi, kad mus vyrams stoka supratimo ir kad sėdēt kalėjime išrodo mums nesėdintiems prastas daigtas. Ana vienas turtingas vyrukas garsiai išsireiškė apie tuos mūsų kalinius: „o velnias ten juos nešėt!“ Tik ačiu Dievui nedaugelis iš skaitančių laikraščius turi tokį aklą supratimą. Gaila da, kad mūsų kankintiniai jokios pašelpos iš Amerikos nesulaukė ikišiol. Tie mūsų broliai amerikiečiai elgiasi teip, kaip arklys ištrukęs iš plėškės, nės iskelia vė į liuosą šalį greit nžmiršta, juog da daug likosi brolių pajungtų į maskolių jungą.

Rodosi, jiems sumest po koki dolierių tai tik nuspjaut, o tiems kankintiniams but tai labai sugadu.

Iš Amerikos laikraščių matyt, kad lietuviai visur vienoki — ant gėrymo, ant kortų, ant sudų jie visur padeda baisybę pinigų, žygių, sveikatos ir laiko, ale kur reikia iškišt koki skatiką ant tėvynės reikalų, ten mūsų lietuvių teip, kaip nėra!

Kazys.

Sasnava (Starpolės parapijos). Čionai žmonės nori daryti filijinę parapiją, atskyrią nuo Starpolinės ir Pilviškinės. Girdēt, buk kunigas Miknevičius žada paaukaut ant to

1000 rublių, ale užtai nori pasilikti klebonu naujos parapijos. Kiek tame teisybės, tikrai nežinome. Ale turbūt tada atsisakytų jisai nuo mokinimo gudiškai tikėjimo dalykų Starpolės gimnazijoje, tai-gi pažiūrėtume, ar rasis tada terpu kunigų kitas Miknevičius gudiškai musų vaikams tikėjimą išguldinēt. Vis-gi gudiškas darbštumas Miknevičiui nenuejo ant vėjo, nės dabar jau tukstančius skaito ir maskolių valdžios gerbiamas yra. Ar turi jau ir koki maskolišką orderį, ar kryžių, to nepatyriau.

Vienu žygiu paminėsiu da ir apie kitą tokį mūsų „kunigą-batiušką“, kalbu čionai 'apie nelemtos atminties kun. Dubauską, kuris, gavęs per mišias bažnyčioje nuo savo priegulkos šakaliu per nugarą, tapo atstatytas nuo mokinimo vaikų Veiverių „kursuose“ ir dabar tebesėdi be vietos Veiveriuose ir neturi, kur pasidėti. Pačiuose-gi Veiverių „kursuose“ katalikiško tikėjimo mokslas visai neišsiguldo. Iš visos širdies tokiems „kunigams-batiuškom“ galima duot rodą kuonogreičiausiai į ilgakarčius popus pereit tada bent neterš jie katalikiško kunigo vardo,

Teksys.

Kalvarijos pav., Suv. gub. Štai puolė mus pora kumelių vertės 130 rub., krito kaimyno kumelys už kokią 40 rublių, o ką apie gaišimą kiaulių, žasų — tai nēr ką nē kalbēt — jų kasmet krinta tai nuo raudonligės, tai nuo kitų ligų daugybė.

Kad mes nors dalį tų pinigų, kurių nusto-jame per kritimą mūsų gyvulių, sudėtume, tai galėtume pilnai apmokēt gerą mokintą gyvulių daktarą ir tikrai turėtume iš to naudą. Turime dabar pavieto veterinorius, ale kas iš to, kad jie mums mažai naudos daro, nės svetimtaučiai, nemoka mūsų kalbos ir nepažįsta mūsų gyvenimo. Už sudėtus pinigus galėtume parsikviest lietuvių gyvulių daktarą. Ne gali sakt, kad mūsų ukininkai gailėtusi pinigų ant tokio reikalo, tik stoka susipratimo. *Kazys.*

Liudvinavas, Kalvarijos pavieto. Liudvino klebonas samdo žmogų, kursai kasa duobes palaidoti numirėliams. Klebonas moka jam 60 rublių ant metų ir ima ant to reikalo nuo kiekvieno pakasamo kuno po 1 rublį. O kad parapijoje miršta per metus daugiau per 60 žmonių, tai reštas tų pinigų eina nežinia ant ko. Reikėtų klebonui atsargiaus elgtis su svetimais pinigais.

Kazys.

Starpolė (Suv. gub.) Pamenu 96 metų „*Ukininke*“ straipsnį: *Maskolijos viršininkai vagys ir plėšikai*. Tenai buvo aprašyta plėšimas žmonių per Radomo miesto policijos viršininką kartu su žemskiais ir vagimis. Dabar-gi tas pats darosi Starpolėje. Vagys dažnai apvagia žmogų, iškrausto kišenius, ir ne duok Dieve tokiam nelaimingam šauktis pagalbos,

nės ant jo riksmo neateis nė joks žemskis ir nieks jam pagelbos neduos, ale už tai vagys pusėtinai apdaužys, įką riksmą kelia. Daeitas daigtas, kad nekurię Starpolės žemskiai (o gal ir visi) dalinasi su vagimis pelnu. Kaimų žemskiai ir-gi nēkiek negeresni. Kas apmoka musų policiją, tai gali drąsiai visus įstatymus peržengti ir nieko jam už tai nebus, ale kas policijos nelankavoja, tai ir už menką daigtą kartais daug bėdos per žemskius turi turėti. Žmonės, netylėkite, už visokias žemskių šunybes skųskities gubernatoriui ir prokuratoriui.

Tekšys.

Jievaravas (Starpolės pavieta). Pernai Jievaravo dvare sėjant vasarųjų darbininkai padarė streiką (nėjo į darbą susitarę) užtai, kad ponas duodavo vietoj gerų javų pasturlakus. Tik vieną dieną jie nėjo į darbą, ir ponas tuojaus išpildė teisingus darbininkų reikalavimus. Reikia pripažinti, kad musų dvaruose dažnai esti skriaudžiami darbininkai.

Tekšys.

Igliauka, Starpolės pavieta. Užpernai atkėlė kunigą už kleboną į Igliauką. Tuojaus pradėjo jį rinkti aukas vaikščiodamas po bažnyčią ant papuošimo bažnyčios. Parinkęs netoli metus pasakė, kad už surinktus pinigus apsitvėrė kiemą ir sodą ir prašė, kad parapija vėl dėtų ant papuošimo bažnyčios. Bet parapijonys syki apgauti ne tik ką renkant, ale ir ant poterių neduoda. Negaliu užbaigti šio pranešimo neatidavęs garbės, amžiną atilį mirusiam klebonui kun. Kačergiui, kuris kartais paskutinius arklus parduodavo ir pinigus paversdavo ant bažnyčios statymo. Duok Dieve daugiau mums tokių kunigų!

Tekšys.

Suvalkų gob. Vyriausias visų žandarų viršininkas paliepė visiems žandarams kaip apicierams, teip ir prastiems išsimokinti kalbą tos šalies, kur jie darbuojasi. Terpu tų šalių tik šios paminėtos Krymas, Kaukazas, Užkaspijinis Kraštas, Lenkų Karalystė, Gubernijos prie Baltųjų Jurių ir Finlandija. Apie Lietuvą, arba iš maskoliško apie Šiaur-Vakarinį Kraštą nieko tenai nepasakyta: matyt lietuviai da per mažai žandarams baldos padarė, joguei tame prisakyme jie aplenkti.

Zr.

Jeznas (Trakų pav) Trečioje dienoje Kalėdų (nedėlioje) Jezno arbatinėje buvo maskoliškas skaitymas ir giedojimai mums lietuviams pasiklausyti; sakau, kad mums, nės burliokų pas mus nėra, o žydai protingesni, jie neis klausyti kokių ten maskoliškų pasakėlių. Terp lietuvių-gi išsirado keletas kvailių, kurie buvo ant skaitymo: ir ar žinote, ką jie pamatė ir girdėjo? Tai-gi klausykite ką! Visupirmiausiai, stovėdami it basių prariję, noroms nenoroms išklausė burliokišką giesmę už carių

„Bože caria chrani“, paskui nesuprasdami nieko klausė skaitymo kokios nors vaikiškos, žinia, kad ruskos, pasakos ir išsižioję žiūrėjo į rodokus ant didelės marškos abrozus pravoslaunų šventųjų ir kitokius prajovus; ant galo vėl buvo giesmės apie carių ir kitokios. Prirenę skaitymą pisorius Barauckas, kulvarta, — o užsijėmė skaitymu, abrozais ir giesmėmis Birštono učitelius; dėl giesmių atvarė vaikus net iš Birštono (arti 2 mylių). Dėlko burliokai teip užsijima musų galvoms? Mes ne toki tamsus, kaip burliokai, ne toki girtuokliai, ne toki vagys, tai jiems ir ne gerai. Jie nori dėl musų tiktai blogo: bažnyčias perdirbo ant cerkvių, kunigus spaudžia, processijas užgina, maldaknygių ir šėip knygų spaudinti ne leidžia, o už skaitymą gautų iš užrubežiaus striopoja ir i turmas tupdo. Ką jie patys mums kiša, tai niekam ne verta; jeigu priimtume, tai atliktume tokiais gyvuoliais, kaip burliokai. Gyvuoliui ir daug daryk neteisybės, o jis ne žinos kaip apsiginti. Burliokai, kaip įmanydami stengiasi kuo daugiau žemės užgriebti, o žmonės gyvuoliais pavesti, kad paskui būtų lengviau apiplėšti jos. Visi gerai žinome, kad mėslyne ir purve mėgsta gyventi tiktai kiaulės: burliokai atimdami nuo musų, ką gero turime, varo mums i savo mėslynus; tai-gi atmintime visados ir visur, kad pasiliksiame burliokų kiaulėmis, jeigu pamėgsime jų mėsus. Dabar jau labai daug protingų lietuvių, bet mažai dar ir tokių, kurie ne supranta, kad kiauliojasi eidami pasiklausyti i arbatines burliokiškų giesmių pasakų. Tegul mums burliokai leidžia spausti ir skaityti lietuviškas knygas. Kam gana burliokiškų knygų, kam geros burliokų giesmės, tas jau yra kiaulė, renkanti burliokų mėsus.

Musų pisorius švelni gyvatė ir dėlto jo reikia labai rupintis nusikratyti. — 1895 m. pinigus atasiųstus ir susirinktus iš Vilniaus dėl musų ledamušių jis išviliojo per apgavimą ant statymo cerkvės Birštone, paskui per sukybę išgavo pinigus dėl pastatymo učiliščių Staklišės ir Birštone. Dabar jau prikalbinėja žmones duoti pinigus dėl učilišės Nemaniuose. Už musų pinigus įtaisyta arbatinė Jezne. Ar tai mažai reikia pinigų, ar tai ne kvailiai jezniečiai ir kiti duodami tiek dėl platinimo maskoliško mėslo? Ne darykite nors vaikų kvailiais ir burliokatarniais, ne leiskite vaikų i učilišcas!

Lapas.

Dorsuniškė, Trakų pavieta. Žolinės dienoje arba per šventę Panelės Švenčiausios i Dangų Ėmimą vėl buvo nesutikimas terpu kunigo ir kantorų. Per mišparą ėjo procesija aplink bažnyčią ir lenkiškai giedojo. Prie altoriaus Motinos Dievo kunigas užgiedojo

litaniją lietuviškai, o giedoriai lenkiškai varė iki galui. — Bažnyčios kunigėlis gerai neprižiuri. Šventorius daiktais sugriuvęs, ant šventoriaus prabaščiaus teliukai ganosi. Šeimynai prabaščiaus kartais duonos permažai duodasi, bernai po 8 rublius ant valgio parpirko. Mat yra prie prabaščiaus nekuri ponia, nežinia — sesuo kunigo ar tiata, tai jinai yra ragana gera šeimynai, jai visa valdžia pavesta — kaip nori, taip daro.

Kruonis, Trakų pav. Miestelis sulužęs, turi cerkvę muringę, yra učilišča ir kanceliarija. Gyventojų pusė maskolių, kita pusė lietuvių, bet ir tie menki lietuviai, aprusėję jau. Jeigu katro vaikas arba pati numiršta, tai duoda ant varpų popui: sako — vis tiek. Gyvena čionai lietuviai tamsiai, neskaito lietuviškų knygų, o apie laikraščius nėr ko nė minėt.

Punia, Trakų pav. Bažnyčia muringė ir gražiai papuošta. Gyventojai visi lietuviai. Bažnyčioj gieda visai — lenkiškai ir lietuviškai. Juokai iš jų maldų. Girdėjau gegužio mėnesio (1898 m.), kaip jie meldžias bažnyčioje. Pirntiausiai pagiedojo lenkiškai litaniją, paskui skaito lietuviškai mojinę maldą ir poterius kalba lietuviškai. Zakristijoj pakabintas abrozės su maskolišku parašu: *Місія Острообраманка*.

Ušiškėse, Dorsuniškio parap., pragaišo vyras su motere, niavat su brolio pačia, palikęs savo pačią namie.

Lapoinios kaimas, Dorsuniškio parapijos. Triobos gražios, grincios ant abiejų galų su kaminiais ir su grindimis, langai dideli. Gyvena vienybėje, turi savo maluną ant 3 akmenų, prietam veličius milui velti. Malunas vertas mažiausiai 10 tukstančių rublių, dirba patys, tik meisterį samdo. Gazietas skaito, lenkiškas ir lietuviškas — „*Ukininką*“, „*Tėvynės Sargą*“ ir „*Vienybę*“. Lietuviai apšviesti, visi moka skaityt ir rašyt lietuviškai, yra ir dvi mergaitės, ką moka gerai lietuviškai rašyt. Į maskolišką iškalą mokintis neleidžia, mokina vaikus namie slapta. *P. F. Titilriukas.*

Sapačkinė, Augustavo pavieto, Šuvalų gub. Sausio mėnesyje šių metų čionai apie 50 žmonių iš valdžios paliepmo turi su asaromis mesti savo namus, vaikus, tėviškę ir kraustyti į Maskoliją. Mat šita dalis apgyventa taip vadinamų unijotų, t. y. keli jau šimtai metų pavirtusių į katalikus pravoslavų. Ale kaip uždėjo ant mus savo leteną šiaurinis meškinas, tai ir unijotai, kurie nuo kelių amžių jau katalikais tebyra, neiškilo nuo baisių prispaudimų. Bene 1839 metuose Maskolijos ciecorius Mikalojus I pagal prikalbinimą persivertėlio vyskupo Siemaškos buvo vienu ukazu į pravoslavus paversti. Daugumas tu unijotų ir po šiai dienai laikosi katalikystės ir nenorėdami

savo dušios pražudymo neina nė į cerkves, nė pas popus. O štai už tokius darbus maskolių valdžia ir persekioja juos. Dabar, kaip sakiau jau, už tokius gerus darbus apie 50 žmonių mūsų apygardos į trumpą laiką turi apleisti savo šalį ir kraustyti į Meškoriją. Terpu kitų tapo išgabentas ir Sapačkinės gydytojas daktaras Rydžievskis, turbūt už tai, kad negyrė tokių biauurių valdžios darbų, o greičiausiai už tai, kad išbarė ir išniekino vietinį pasiutėlį popą. Tai tokia po maskolium teisybė!

Rusas.

Liepojus. Policija su areštais taip buvo inirtus, kad buvo suėmus netikt nekaltus, bet ir nieko neišmanančius žmones. Iš užrubežio kažin-kas pranešė valdžiai, kad A. ir P. (pirmas mėslių vežiotojas antras dailydė) rengiasi ižėžti į Liepojų bombas. (sic!) Tuojaus tie vargšai buvo suimti. Po trijų dienų tuodu paleido, kiti-gi suimtiejie tebesėdi. — Stebėtinas daiktas, kad po kiekvienoms kratoms, žmonės prasiblaivo, lyg iš miego pabudę ima žvalgytis aplink ir reikalauti savo tiesų. Tą galima buvo užtėmyti praėjusiose metuose po latvių ir šimet po lietuvių kratoms: valdžia trissyk daugiau igijo priesų nėg jų turėjo prieš kratos...

Pirmose dienose šio mėnesio, tikėdami apsilankant mūsų mieste ministro apšvietimo dalykų, lietuviai surašė prašymą dėl spaudos daleidimo, kurį žadėjo per pasiuntinius į rankas ministruui atiduoti, bet ministras į Liepojų neatvažiavo ir liepojiečiai prašymą su 200 parašų išsiuntė par pačią. —

Atsakymo nuo ministro vidurinių dalykų ant prašymo, kurs buvo paduotas praėjusiose metuose dėl pavelyjimo atsidengti lietuvių savi-tarpinės pašelpos draugystė, liepojiečiai dar negavo. Su taja draugyste lietuviai turėjo daug klapatų, nės atsirado daug priešininkų.

Juzė.

Iš Žemaitijos. (Juokai — ne juokai, o vis-gi išvirsčia teisybės pusė).

Telšių paviete posrednikai sušaukė į Telšius ant 21 dienos vasario praėjusių metų savo pavaldinius: staršinas bei starostas Bernatavo, Alsiedžių, Plungės, Sedos, Zarenų ir Gadunavo valsčių*); tie (ne valsčiai, ale mūsų ponai viršininkai: staršinos bei starostas) susirinko kareivių prisuktojon, kur atsirado ir daugiau visokios veislės „viršininkų“; popas atliko dievmaldystę, kurios laike ir minėtiems mūsų ponams viršininkams išprausta buvo po žvakutę. Maldoms pasibaigus, Telšių pavieto marčelga p. Šulcas paaiškimo mūsų „viršininkams“, kad tai jie atlaikė dievmaldystę už dušią caro —

*) Tik tie valsčiai paminėti dokumente, patekusiam į mūsų rankas.

išliuostojo. — Tai viena atsitikimo dalis, teip sakant oficiališkai arba maskoliškai; ta šio atsitikimo dalis, papuošta atsakančiais žodeliais, prašytė-prašo aprašymo po maskoliškus papirktus laikraščius; ar tie laikraščiai aprašė tuos Telsių didvyrių darbus, ar ne, aš nežinau, ale jeigu ne aprašė, tai . . . tų laikraščių sandarbininkai visai ne moka pinigų pelnyt; jug gaudami po kelias kapeikas už kiekvieną eilutę, tie sandarbininkai but galėję ne mažai pelnyt, prirašę begalinius straipsnius apie dėkingumą žemaičių, neužmiršusių iksiol apie supelėjusią geradėjystę, kuri carui — išliuostojui nieko nekaštavo, o išliuosotieji ir po šiai dienai turi mokėt pinigų už žemę, nuo amžių prigulėjusią jiems, o ne carui — išliuostojui; daug tie sandarbininkai galėtų prirašyt ir apie nuobažnumą tų pačių žemaičių: juog tą dievmaldystę, popo laikomą, žemaičiai karštai meldėsi, galėtų, nelabai aiškiai meluodami, tie sandarbininkai pridėti, nės ne vienas iš tų staršinų bei starostų sau nosę nusišluostė, — tai turbūt verkė net, karštai besimelsdamas! Daug galima būtų apie tai prirašyt, ale aš apie tai plačiai ne rašysiu, nės „Ukininko“ redakcija vis-tik nė pusės skatiko ne užmokės ne tiktai už kiekvieną eilutę, ale ir už visą mano straipsnelį; todėl — tai skubinuosiu užbaigt straipsnį ir parodau antrą to atsitikimo dalį, žemaitiškų jau.

Ant rytojaus po maldų Telsiuose žemaičiai atsidurę pas kunigą ant rodos, klausdami, ką jiems daryt, jeigu ir toliau svietiška vyresnybė vers juos riogsot prie pravoslavų dievmaldystės; su tuom pačiu klausymu kunigas rengėsi oficiališkai kreiptis prie vyskupo, bet ar pranešė vyskupui, ar ne, nēr žinios, ale tai mums ir nesvarbu. —

Ne žinau, ar patiks kitiems skaitytojams toji žinia; man labai patiko, nės kiekvienas tos žinios žodelis tai teip sakant demantas, puikiai spindantis. Puikiai išrodo Žemaitijos ponai posrednikai, liepė, — kaip kokiems vergams, staršinoms bei starostams pribut Telsiuosna, ale ne pasakė, kam jie ten reikalingi; dailiai išrodo ir Telsių marčelga, po visam paaikšinęs žemaiteliams, ką neva jie padarė; dailus p. Sulcas, Telsių pavieto bajorų vadas! Jeigu telsiškiai bajorai nori turėt tokių piemenį bajoriškiems reikalams ganyt, tai tesižino, ale aš tokiam piemeniui ne pavesčiau nė savo paršelio ganyt; tokiam piemeniui beganant mano paršeli, da šits pradėtų agent vietoj kriuksėjimo, ir toki sužavėtą paršeli ne labai žinočiau, kur dėt!

Gražus ir mūsų staršinos bei starostos, nusibaldė į Telsius, ne dasimislijo paklaust, kam jie ten reikalingi ir ne žinantieji, kaip išsisukt iš tinklo, į kurį bežiopsodami patys įlindo. Norėjau tuos staršinas bei starostas

vaikais pavadint, ale atsiminiau, kad lietuvių mokėdavo ir moka geriau apseit panašiuose atsitikimuose. Blekių nešiotojai! *skaitykit lietuviškus laikraščius* — ten surasite, kaip jusų vaikai tampydavo panašius tinklus Nitauijoj, Palangoj, Šiauliuose ir kitur; mes galėtume da daugiau parašyt, neg jau parašyta mūsų laikraščiuose, kaip vaikai darydavo ir daro, ir kaip reikia daryt, ale jus, blekes užsikabinę, pamislįjot, kad jau dideliai išmintingi, ir išmintingesniu atrandat gert „monopolinę“, nęg laikraščius skaityt. „Blekių nešiotojai“ atsidurė ant rodos pas kunigą; kokią davė kunigas rodą, mes ne žinom, ale turiu pasakyt, kad ir kunigui ne lengva duot *gerą* rodą blekių nešiotojams: jie moka apie tas rodas pasakyt, kam ne reikia, nors tiems patiems posrednikams, jeigu tie tik nors šiek-tiek pagąsdina; tuomet už *gerą* rodą kunigas gali atsidurt ar Kretingoj kalėjime, vadinamam klioštorium, ar tolesniam kokiam Maskolijos užkampy. X.

Liudvinavas, Kalvarijos pavieto. Jau kelis kartus buvo sušauktas parapijos susirinkimas dėl statymo naujos bažnyčios, ale nieko nepadarė nė seną taisyt, nė naują statyt. Liudvinavo bažnytėlė aptaisyta gali kelias dešimtis metų laikyt, ale prabaščius Or. užsimanė naujos ir mislija parapiją priverst Parapija-gi pamaciusi geras rodas prabaščiaus ir jo kytrumus visai nenori tikti ant to. Prabaščius matydamas, kad naujos bažnyčios jam nepadaro, sumislyjo senąją pradėt griaut ir tai tokiu budu. Bevaikštinėdamas apie bažnyčią pamatė, jogei iš bokšto bonios landžioja bitės, ir mislyja sau: sugriovus bokštą gal rasti diktokai medaus. Bėda tiktai, kad labai augštai. Liepia prabaščius zakristijonui lipt ant bažnyčios ir bites iškopinėt padarius bokšte skytę. Zakristijonas pasibijojęs teip išniekinti bažnyčią pasakė nelipsias, nės užsimušti galis. Tada užlipo kunigo kurmonas, iškirto išvidaus bokšte skytę ir išlindęs į lauką lipa prie bičių, ale priejęs prie bonios pabijoję skytę joje daryti ir be laimės nusileido žemyn. Bitės likosi neiškopinėtos, kunigas pasiliko be medaus, bet bokštas apturėjo skytę. Nors ją ir užlopė bleke, ale vanduo bėga ir pudo vargonų sieną.

Numirė neseniai vienos pavargėlės moteriškos vyras. Vargšė paėmus nuo vaito liudyjimą, kad ji yra visai neturtinga ubagė, nuėjo pas prabaščių prašyt, kad išbrauktų jos numirusį vyrą iš knygų. Prabaščius Or. liudyjimą sudraskęs numetė ir sako tai nelaimingai moteriškei: „Ant šnapso tai turite, o ant išrašų numirėlio tai nēr; atsinešk 75 kap., tai išrašysiu!“

Verkdama moteriškė išėjo ir sutiko jaunuką kunigą Dailydą. Tasai dasižinojęs, ko ji verkia

davė jai 75 kap. Atnešus moteriškai tuos pinigus prabaščius pasityčiodamas pasakė: „Tai matai, kaip greit radai!“ — Ale ką čia daug rašyt apie prabaščiaus Or. blogus pasiėlgimus — ant jaučio skuros jie netilptų.

Pasipiktinę parapijonys susitarė rašyt pas vyskupą, kad jiems duotų geresnį prabaščių. Prabaščius-gi dagirdęs apie tai išbarė per pamokslą tokius žmones bedieviais ir bedušiais ir patsai pasamdė nekuriuos žmones, idant jie rinktų parašus, kad prabaščius esąs geras ir kad jo nemainytų parapijai. Radosi mulkių ukininkų, kurie pasirašė ant to.

Parapijonys! Atsiminkite, kad bažnyčia, klebonija, šventorius, kapinės ir kiti toki daiktai, tai parapijai priguli, bet neprabaščiu. Pertai parapijonys patys privalo prižiūrėt savo savastį ir neduot jos prabaščiu naikint. Toliaus atsiminkite, kad ant negerų kunigų galite visados vyskupui pasiskųsti. Da toliaus neužmirškite, kad negerus kunigus galite ir patys suvaldyt neduodami jiems kalėdų ir kitų pelnų!

Ž. Gliū.

Senoji Įpiltė (Telšių pav. Darbėnų valsčiaus). Yra Žemaitijos didelis ponas, grapas Konstantinas Plateris, Plinkšių valdytojas. Tas ponas ne tik ponas, ne tik grapas, ale ir sudžia, nors ne visiškai tikras sudžia, ale vis-gi „iš garbės sudžia“ почетный мировой судья. Yra toj pačioj Žemaitijos mažas sodžius Senoji Įpiltė. Tame sodžiuje vos 5 ukininkai: Lengviai, Viršilos, Vitkai, Martinkai ir Rubiniai. Tas milžinas ponas provojasi su tuo mažu sodžiumi dėl ganyklų: žmonės nuo amžių ganė galvijus ant tų ganyklų, ganė prieš atliuosavimą, ganė ir po atliuosavimų, bet apie 16 metų atgal ponas atsiminė, kad tos ganyklos jam vienam prigulėt turi, na ir kilo prova pono-milžino su mažu sodžiumi. Žmonės kaip sumanė, teip ir gynėsi: gynėsi ne tik po sodus, bet ir ant tų pačių ganyklų, vyrai apsitaisę moteriškais drabužiais, moterys vyriškais, — o tie ir kiti užsidėjo ličynas, kad priešius nepažintų; bet ponas įveikė, o ličynos tik naują bėdą užtraukė.

Pradžioje 1896 metų Platerio advokatas Rubinšteinas apskundė pas „miravą“ Martinkus bei Rubinus, kad užmokėtų ponui Plateriui po 500 rublių už ganyką galvijų ant tų ganyklų nuo 22 spalio mėnesio 1882 metų iki 27 birželio 1895 m. Sudijo dabar prieš pačias kalėdas (1898 m.) miravas Kretingos sudžia.

Ant sudo stoji iš pono pusės liudytojai: Įpiltės dvaro kamisorius Poplavskis ir Plinkšių dvaro paktorius Abromkė; pirmas parodė, kad Martinkai bei Rubiniai kasmet padarydavo iškados ponui Plateriui ant 50 rublių (ne nepaminėjo, kiek galvijų ganėsi!) paktorius patvirtino, kad Martinkai bei Rubiniai ganė ant

tų ganyklų galvijus. (Kur Plinkšiai, o kur Įpiltė! Ale . . . Abromkė važiavo ir matė . . .)

Rubiniai bei Martinkai parodė, kad Plateris netur tiesos reikalaut mokesčio už tas ganyklas — tai vienas; antras-gi — kad ant tų ganyklų ganė visi įpiltiečiai.

Liudytojai iš pusės apskųstųjų parodė: Rimkus, kad visas sodžius ganė; Repšys, Želvys ir Litvinas, kad už tokią ganyklą galima duot ant metų po 15 rub. „rendo“.

Sudžia paskaitė po 30 rublių ant metų ir prisudijo užmokėt po 400 rublių.

Štai tau ir sudas! Tokio navatno apsudyjimo nė pats Saliamonas nesuprastų, ir mes nesuprantame . . .

Kad žmonės būtų pasisamdę sau tikrą advokatą, tai gal būtų ir neatsitikęs toksai dyvinas apsudyjimas. X.

Darbėnai (Telšių pav.) Prieš kalėdas Dievui ar kam kitam, — tikrai ne žinom, — atidavė dušią Sedos posrednikas Petrašin; juog jis numirė, tai mums, rėgis, ne turėtų but nė šilta, nė šalta: ne bus Sedoj vieno posredniko, tai bus kitas; teip, rėgis, turėtų but, kaip mes mislijam, ale mūsų posrednikui Razderišinui visai kitaip išrodo; jis, kaipo kaimynas, gerai padarė, juog pats užmislijo but ant laidotuvių mirusio Petrašino, ale kam reikėjo liept savo staršinoms pribut ant tų laidotuvių, tai tiesiog nesuprantama. Razderišino staršinoms prisėjo nusibaldyti bala žino kur; visai ne papuošimui laidotuvių svetimų posrednikų staršinas žmonės renka, tai vienas, valdžia-gi paskiria ponus posrednikus visai ne išdavimui navatnų paliepiamų — tai antras. P. Razderišinas ne turėjo jokios tiesos išduoti toki paliepiamą, o ponai staršinos turėjo tiesą atsisakyti išpildyt toki kvailą paliepiamą. — X.

Grinkiškis (Kauno gub.) Pas ukininką Pranciškų Žiupsnį, kaime Gudžiunuose, pagal užrodymą priešininko žydo, urednikas nakčė padarė kratą, bet nieko neradęs nuėjo pas skundiką pasilsėt ir pagal šio prašymą sustatė protokolą. Nors jokios kaltės ukininkui negalima buvo užmesti, bet asesorius uždarė jį į kalėjimą ir laikė jame tris dienas. Kalėjime nedavė nė gerti, nė valgyti ir šėip jau žvėriškai su juo apsiėjo. Paleido žmogų tik tada, kada gavo kyšių.

Toki tai dalykai pas mus dedasi ant kožno žingsnio. *Marė.*

Starpolė. Prisižiūrėjau visam bjaurumui mūsų ubagų per vėlių dieną (Uždušinė). Prisirinko jų galybės. Žmonės dalina jiems pamaldas ir prašo pasimelst už dušią tokio ar tokio. Ale ubagai neturėdami kada atspėt maldų tik draskosi ir varžosi už obuolius, už kiaušinius ir už kitokius kyšius.

Laikas jau būtų suvesti į tvarką tą ubagų klausymą. Tegul kiekvienas kaimas ar kampas užlaiko savo ubagus namie ir neduoda jiems valkiotis po svietai ir po bažnyčias. Tada bent mažiau vagių turėsime ir šep kitokių ištverkėlių. Ana, vieną nenaudėlių ubagų žinau, kuris ir pas bažnyčią buna katalikiškai meldamasis ir pas cerkvę nueina, kur prieš maskolius besilenkdamas tripetę muša.

S. Pašešupis.

Vilnius. Vilniaus vyskupui labiausiai rūpi, kad būtų visa jam alga nuo burliokų, kad jo neštriupotų, o ne išganymas žmonių. Vilniuje 18 bažnyčių, mieste gyvena apie 20 tukstančių lietuvių (iš viso lenkų, lietuvių, lenkų ir sugudėjusių lietuvių katalikų Vilniuje 61 tukstantas). o vyskupas neleidžia nė vieno bažnyčioj sakyt lietuvišką pamokslą. Mat jis sako sau: „Suk velniai ir dušias tų lietuvių, kurie su kunu ir dušia neišsizada savo kalbos ir nesitveria lenkiškos!“ — Užtai buvo vyskupas ant pietų po pašlakštymui paminklo Muravjovui. Ar tai ne išganingas darbas? A?

Prie Botaniškos gatvės (ulyčios) Vilniuje pralotas Hryniewicz'is parsamdė namus rondon dėl įtaisymo arbatinės (čainos) įtaisytos ant atminties Muravjovo-Koriko. — Koks vyskupas, toki ir pralotai. — Rudeniop iš paliėpimo gubernatoriaus Vilniaus seminarijoje klierikams reikėjo užsirašyt prie kokios tautos priguli. Profesoriai labai pyko ant tų, kurie užsirašė lietuviškai.

Lapas.

Liudvinavas (Kalvarijos pav.) Musų apygardoje dabar labai subudo jaunuomenę skaityt liet. laikraščius ir knygas; ėmė griebtis prie skaitymų net ir merginos nekurios. Tai labai gerai. Iš vaikinių atsiranda tokių šiaudadušių, kurie paskaitę beveik visus metus laikraščius atsisako iš draugijos, nės jiems geriausia pinigų pragert, nė ką ant laikraščių atiduot. Tokius išdykėlius vertėtų į jokią gerą sueigą nepriimt.

Z. Glita.

Igliauka (Starpolės pav.) Igliaukos prabaičius kas šventą dieną renka pinigus nuo žmonių altoriams taisyti. Pinigų sumeta apščiai. Vertėtų išrinkti nors tris žmones, kurie surinktus pinigus kaskartas paskaitytų ir į knygas užrašytų. Kitaip da paskui ant kunigo sakys, kad surinktus pinigus negerai suvartojo.

Špalių mėnesyje (1898 m.) tapo iškeltas jaunukas kun. Skinkys iš Igliaukos, o vis per žmonių nesusipratimą. Tasai kunigėlis geras buvo, bet be algos nenorėjo būti. Jis prašė žmonių sudėt jam algą, tai busias. Bet musiškai to nepadare, o dabarties gailinasi netekę gero kunigo.

Linksmas.

Ryga. Čionai lapkričio mėnesyje 1898 m. ir vėliaus žandarai suėmė apie 100 žmonių, daugiausiai lietuvių darbininkų, už prigulėjimą prie slaptos draugystės. Toliaus žandarai surado, kad rygiečiai susineša su liepojiečiais; tai ir čionai padarė kratas ir suėmė ir-gi kelis lietuvius — Mišeiką, Ambrazaitį ir kt.

Į rygiečių draugystę buvo įsispraudęs vienas gudas, kuris išsyk pasirodė dideliu apgynėju darbininkų reikalų ir kuone visiems buvo labai patikęs. Bet štai ant vieno susirinkimo jis neatėjo, o vietoj jo atsibeldė žandarai ir suėmė susirinkusius. Kiti-gi buvo paskui paimti pagal laiškus, o kitus parodė ansai gudas-šnipukas žandarams ant ulyčios.

Slaptas draugystės reikalinga ko slapčiausiai užlaikyti ir nepriiminėti į jas menkai pažįstamų žmonių. Lietuviai tokiuose dalykuose perdaug atvirai da elgiasi. Daugiau reikia atsargumo.

Rg.

Atsakymai.

Linksmam. Eilės „Garnys“ seniai atspausstos bene viename „Aušros kalendoriuje“. Žinių prašom daugiau.

Z. Elitai, S. Pašešupini. Rašykite daugiau.

Silpučiui. „Atsiminimas darbininko“ ne tinka.

P. F. Titilviukui. Iš Tamistos krašto žinios mums labai reikalingos. Nepatingėkit tankiaus pranešt.

Kaziui. Dalykai, apie kuriuos Tamista rašai, gali turėt vertę, tik reikia jie užrašyti lygiai taip, kaip nuo žmonių girdėta. — „Povarennaja sol“ lietuviškai paprasta sudoma druska — Už korespondencijas dėku, rašykite daugiau.

L. 200 rubl. gavome

Piningus ir laiškus į Ukiniuko (ir Varpo) redakciją siunčiant, reikia šitoksai adresas padėti:

Herrn J. Lapinas, Tilsit (Ostpreussen)

Turinys.

Fabrikinė pramonė Suvalkų gub — Tinginys. — Pamokinimas, kaip nuo pagedimo apsaugoti žmones, pagedusių šunų aprietus. — Vanduo ant žemės ir po žeme. — Apgynimas Kaltinenu pilies 1290 m. — Korespondencijos: Kokia kalba vartojama Vilniaus vyskupystės bažnyčiose? Suvalkų gubernija Sasnava. Kalvarijos pavieto, Suval. gub. Liudvinavas. Starpolė. Jievaravas. Igliauka. Suvalkų gub. Jeznas. Dorsuniškis. Iš Žemaitijos Liudvinavas. Senoji Iplītė. Darbėnai. Grinkiškis. Starpolė, Vilnius. Liudvinavas. Igliauka. Ryga. Atsakymai.